

PUBLIC ADMINISTRATION

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

УДК 331.25.021.8(44)

ПЕНСІЙНА РЕФОРМА У ФРАНЦІЇ ЯК БАЛАНС МІЖ АДЕКВАТНІСТЮ ТА СТАБІЛЬНІСТЮ

Наталія Зеленко¹; Василь Зеленко²

¹Національний університет «Львівська політехніка»,
Львів, Україна

²Львівський національний університет імені Івана Франка,
Львів, Україна

Резюме. Проведено аналіз основних аспектів та проблем щодо реформування пенсійної системи Франції. Більшість держав-учасниць були змушені переглянути свою систему через кризу коронавірусу, принаймні провести її тимчасові корективи. З огляду на старіння населення Європи, зниження рівня народжуваності та збільшення тривалості життя, пов'язане з цим зростання коефіцієнта залежності від похилого віку створює напруження для недофінансованих пенсійних систем із визначеними виплатами. Цей неясний пенсійний борг має важливі макроекономічні наслідки. У Франції структура пенсійної системи передбачає існування солідарного складника, професійних пенсійних схем, а також – особистих (які у цій країні не є популярними). Інколи спостерігаються суттєві відмінності в пенсійних виплатах між працівниками державного та приватного секторів із однаковими заробітками, хоча у порівнянні з багатьма іншими країнами-членами ЄС, така різниця є набагато нижча. Починаючи з 1 липня 2017 р. у Франції так і не було впроваджено нових пенсійних реформ, оскільки запропонований урядом та президентом Макроном проект отримав значний спротив як профспілок, так і значної частини населення, оскільки створення т.з. «універсальної пенсійної схеми» передбачає суттєве скорочення прав майбутніх пенсіонерів. У загальному, вибір обмежувальних правил, що відображають тенденції у заробітній платі, зайнятості й тривалості життя, є критично важливим для належного управління оновленою системою. Збереження пенсійної системи Франції вже у найближчій перспективі передбачає збільшення пенсійного віку або продовження страхового стажу для отримання пенсійних виплат у повному розмірі. Пропонована урядом та президентом реформа більше спрямовується на досягнення довготермінової фінансової стійкості пенсійної системи. Що ж до адекватності пенсійних виплат, то для окремих категорій громадян вона навпаки може знизитись. За допомогою результатів наукових досліджень вказується на необхідність застосування відкоригованої стратегії подальших реформ у порівнянні з їх первинними варіантами.

Ключові слова: пенсійна система, пенсійна реформа, солідарна пенсійна система, професійна пенсійна система, пенсійні внески, страховий стаж, пенсійна схема.

Отримано 02.09.2021

UDC 331.25.021.8(44)

PENSION REFORM IN FRANCE AS A BALANCE BETWEEN ADEQUACY AND STABILITY

Natalia Zelenko¹; Vasyl Zelenko²

¹*Lviv Polytechnic National University, Lviv, Ukraine*

²*Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, Ukraine*

Summary. *In this paper the authors analyze the main aspects and problems of reforming the French pension system. Most EU member states have been forced to review their system due to the coronavirus crisis, at least to make temporary adjustments. Given European aging population, declining birth rates and increased life expectancy, the associated increase in the age dependency ratio is creating tensions for underfunded defined benefit pension systems. This implicit pension debt has important macroeconomic implications. In France, the structure of the pension system provides for the existence of solidarity component, occupational pension schemes, as well as personal (which are not popular in this country). Sometimes there are significant differences in pension benefits between public and private sector workers with the same earnings, although this difference is much lower than in many other EU member states. Starting from July 1, 2017, no new pension reforms have been implemented in France, as the project proposed by the government and President Macron has received significant opposition from both trade unions and a large part of the population, as the creation of the so-called “Universal pension scheme” provides significant reduction in the rights of future retirees. In general, the choice of restrictive rules that reflect trends in wages, employment and life expectancy is critical for the proper updated system management. Preservation of the French pension system in the near future provides the increase in retirement age or extension of insurance to receive full pension benefits. The results of scientific research indicate the need to apply the adjusted strategy for further reforms, compared to their original versions. The reform proposed by the government and the president is aimed mostly at achieving long-term financial stability of the pension system. As for the adequacy of pension benefits, for some categories of citizens it can be decreased. Therefore, the reform envisages new configurations between the financial stability of the pension system along with ensuring the adequacy of the pension benefits amount.*

Key words: *pension system, pension reform, solidary pension system, occupational pension system, pension contributions, insurance record, pension scheme.*

Received 02.09.2021

Постановка проблеми. У сучасних країнах Європи, більшість із яких задекларувала побудову та розвиток соціально-орієнтованої ринкової економіки, все більшої ваги набирає проблема подальшого реформування національних пенсійних систем. Ситуація, що склалась у цій площині не є ізольованою, оскільки напряму залежить від ряду факторів, серед яких можна назвати найвагоміші – демографічна криза та невпинне зростання соціальних стандартів. Це найбільші виклики для Європейського Союзу. Якщо аналізувати країни пострадянського простору, то даний перелік слід доповнити проблемами низького рівня доходів, трудової міграції, тінізації фонду оплати праці (у національному масштабі) та ін. Однак, напевне найбільш важким та невиправним викликом є старіння населення, яке неможливо припинити застосуванням адміністративних важелів (до прикладу у боротьбі з тіньовим сектором економіки, міграційними потоками тощо). Проблема низької народжуваності перебуває швидше у культурній, ментально-психологічній площині. І до того часу, поки не буде винайдено дієвих способів щодо подолання депопуляції населення на європейському континенті, реформи національних солідарних пенсійних систем великою мірою стосуватимуться коригування їх базових параметрів. З подібною ситуацією зіткнулась і Франція, де

проблеми реформування пенсійного забезпечення керівництво країни намагається оптимально вирішити і до сьогодні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Варто зазначити, що загальна компетентність авторів у даній проблематиці формувалася з урахуванням результатів досліджень ряду вітчизняних науковців (вказано окремих із них): Е. Лібанова займається дослідженням впливу демографічних чинників на систему пенсійного страхування в Україні; стратегічному аналізу реформ у сфері пенсійного забезпечення присвячено праці О. Ковалю; проблеми «тінізації» економіки України та її вплив на пенсійну систему аналізують З. Варналій, І. Вінничук, С. Зюков, Т. Тишук; аналізу реформ соціальної сфери присвячені праці І. Варченка; Г. Забарний, Н. Баланюк проводять дослідження діяльності недержавних пенсійних фондів на інвестиційному ринку України; проблемами захисту приватних пенсійних накопичень займаються О. Кириленко та Г. Козак; макроекономічний аналіз вигод та втрат унаслідок функціонування системи державного пенсійного страхування проводить В. Мортіков; Шабанова. В. Надрага досліджують демографічні аспекти фінансових ризиків у розбудові пенсійної системи в Україні. Щодо іноземних авторів, то: Mikkel Barslund досліджує функціонування пенсійних систем у контексті розвитку спільних політик ЄС; Hervé Boulhol аналізує проблеми запровадження універсалізованої реформованої пенсійної системи у Франції; ряд досліджень проводять колективи фахівців ОЕСР щодо огляду розвитку пенсійних європейських систем; значної ваги у розвитку дослідження пенсійного забезпечення у ЄС зроблено у звітах про адекватність пенсійних систем, підготовлених спільними колективами експертів Європейської Комісії та Комітету соціального захисту населення. Однак, незважаючи на значну кількість досліджень та публікацій, багато проблем у сфері пенсійного забезпечення Франції й надалі залишаються дослідженими не повною мірою. Причиною цього є волатильне ринкове середовище, а також перманентні кризи через COVID-19.

Метою дослідження є аналіз формування, розвитку та проведення реформування пенсійної системи Франції.

Постановка завдання. Для досягнення поставленої мети визначено такі наукові завдання: розкрити сутність і структуру французької пенсійної системи; здійснити аналіз солідарної та професійної складової пенсійного забезпечення у Франції; визначити основні проблеми у функціонуванні сучасної пенсійної системи; дослідити основні аспекти пенсійної реформи президента Макрона; на основі результатів дослідження зробити відповідні висновки та рекомендації.

Для вирішення поставлених завдань використано такі методи: аналіз, синтез, агрегування, індукція, аналогія, комплексний підхід, статистичний метод.

Виклад основного матеріалу. Більшу частину останніх десятиліть пенсійна реформа була на порядку денному багатьох політиків Європи. У той час як деякі країни ЄС провели масштабні реформи кілька років тому, інші зараз перебувають у процесі. Безперечно, що більшість держав-учасниць були змушені переглянути свою систему через кризу коронавірусу, принаймні провести її тимчасові корективи. З огляду на старіння населення Європи, зниження рівня народжуваності та збільшення тривалості життя, пов'язане з цим зростання коефіцієнта залежності від похилого віку створює напруження для недофінансованих пенсійних систем із визначеними виплатами. Цей неявний пенсійний борг має важливі макроекономічні наслідки. Часто політично суперечливі та піддані інтенсивним політичним дискусіям пенсійні реформи можуть зменшити права для деяких демографічних груп населення [8].

Подібна суперечлива ситуація склалась і у Франції, що призвело до широкого незадоволення громадськості щодо нової пенсійної реформи та часткового коригування урядової політики у цій площині.

У загальному французька пенсійна система складається з двох основних частин. Законодавчі (загальнообов'язкові) пенсійні схеми: вони інтегровані в організацію соціального захисту, створену державою. Вони включають загальну схему (яка охоплює дві третини працездатного населення), сільськогосподарську схему, схеми для самозайнятих людей та конкретні схеми для деяких типів працівників (машиністів поїздів, державних службовців тощо) [7, С. 130–132].

Також солідарна пенсійна система містить велику кількість механізмів, які надають пенсійні права, але не мають жодного відношення до суми сплачених внесків. Ці механізми розроблені для встановлення національної солідарності між пенсіонерами. До них, зокрема, відносять:

- кредитні періоди безробіття під час професійної кар'єри (безробіття без допомоги, повернення до навчання тощо);
- права на кредитне пенсійне забезпечення людей у конкретних обставинах (материнство, безробіття, хвороба, діти на утриманні тощо);
- гарантовану мінімальну пенсію через солідарну допомогу за віком (allocation de solidarité aux personnes âgées) [7, С. 137].

Професійні пенсійні схеми відомі як AGIRC (для менеджерів) та ARRCO (для «неменеджерів»). Вони були створені соціальними партнерами, орієнтовані на працівників приватного сектора й можуть складати в середньому 40% від загальної пенсії [4, С. 90]. Професійні пенсійні схеми Франції є умовно-накопичувальними, оскільки передбачають накопичення балів. Щороку працівникам нараховують бали пропорційно до валової заробітної плати (в т.ч. і самозайняті особи, які повинні або відпрацювати за договорами 150 год або сплатити мінімальну суму внесків). Загалом у 2018 р. професійні пенсійні схеми становили 24,5% від загальної суми пенсійних виплат, виплачених за обов'язковими схемами [7, С. 130–132].

Приналежність до загальних та професійних пенсійних систем є юридичним зобов'язанням працівника, на відміну від третьої схеми, яка значно менше поширена у Франції – це особисті пенсійні схеми, які можуть бути запроваджені як частина пакета соціального захисту компанії-працедавця [5].

Фінансування загальних і професійних схем базується на розподільчому принципі (внески, що сплачуються роботодавцями та працівниками, використовуються для фінансування пенсій теперішніх отримувачів). Ці два види виплат залежать від попереднього доходу працівника та сплачених з нього страхових внесків (уряд намагається дотримуватися принципу пропорційності). Особисті ж пенсійні схеми фінансуються за рахунок накопичувальних пенсійних планів (за допомогою капіталізації сплачених внесків). У загальній схемі вік для виходу на пенсію становить 62 роки, однак отримання повноцінної пенсії (50% заміщення, не враховуючи професійні схеми), яка розраховується на основі середньорічної зарплати найкращих 25 років, вимагає тривалості внеску від 163 та 172 чвертей страхування, залежно від року народження. Без виконання цієї умови вийти на пенсію у 62 роки можливо тільки за умови отримання зниженої виплати. Вища ж пенсія «преміум класу» доступна тим, хто продовжує працювати понад 62 роки (якщо вони вже заплатили необхідну суму внесків). Такого компромісу вдалось досягти уряду та протестувальникам проти реформи Макрона щодо підвищення пенсійного віку [7, С. 130–131].

Після виходу на пенсію у віці від 65 до 67 років (залежно від року народження) допомога обчислюється за повною ставкою, незалежно від кількості відпрацьованих кварталів. У Франції існує обмеження щодо заробітної плати, з якої сплачуються страхові внески – це 3428 євро на місяць. На 1 січня 2020 ставка внеску із зарплати працівника становила 6,90%, частка працедавця – 8,55% (у межах 3428 євро). Є ще «не обмежені пенсійні внески», які застосовуються до загальної валової заробітної плати.

Вони не створюють жодних пенсійних прав, а служать лише для фінансування пенсійної системи (працівник – 0,40%, роботодавець – 1,90%) [6, С. 131].

Якщо проаналізувати французький закон «Про фінансування соціального захисту», то наприкінці у додатках прослідковується від'ємна динаміка фінансових показників соціального забезпечення (вказано розміри дефіциту). Однак вказується про наміри зменшення боргу на соціальне страхування протягом кількох років. Також, у Франції існує практика щорічної індексації виплат (подібно як і в Україні) [9].

Слід відзначити, є багато категорій отримувачів пенсійних виплат за спеціальними умовами (до прикладу держслужбовці). У них пенсія становить 75% від заробітної плати (за 6 останніх місяців), а також немає обмеження у базі нарахування внесків. Відтак, вони не зобов'язані брати участь у додаткових професійних схемах для збільшення виплат [7, С. 131].

Інколи спостерігаються суттєві відмінності в пенсійних виплатах між працівниками державного та приватного секторів із однаковими заробітками, хоча у порівнянні з багатьма іншими країнами-членами ЄС така різниця є набагато нижча [3]. Більше того, існує доволі велика неоднорідність встановлених норм щодо різних страхових параметрів і в самому державному секторі [7, С. 131].

Зауважимо, що починаючи з 1 липня 2017 р. у Франції так і не було впроваджено нових пенсійних реформ, оскільки запропонований урядом та президентом Макроном проект отримав значний спротив як профспілок, так і значної частини населення, оскільки створення т.з. «універсальної пенсійної схеми» передбачає суттєве скорочення прав майбутніх пенсіонерів. Суть реформи полягає у тому, щоб замінити існуючі 42 професійні схеми на одну загальну для всіх, у якій, незалежно від престижності професії особі нараховуватимуться однакові бали (поступово до 2025 р.). Однак, враховуючи вплив пандемії на соціально-економічну ситуацію в країні, влада прийняла рішення про відкладення реформи на невизначений термін [2].

Потенційне запровадження універсальної схеми спровокувало виявлення інших соціально-економічних проблем у сфері оплати праці для різних категорій працівників. Задля того, щоб стимулювати осіб працювати за нижчу оплату праці, уряд «обіцяє» їм кращу винагороду на старість.

До прикладу, викладачі отримують вищу пенсію, ніж працівники приватного сектора з однаковим заробітком протягом усієї кар'єри (це можна розглядати як компенсацію низької заробітної плати). З реформою пенсії викладачі були б скорочені внаслідок уніфікації пенсійних правил. Реформа фактично виявляє серйозні проблеми у формуванні заробітної плати вчителів (та інших професій), для вирішення яких пенсійні схеми недостатньо підготовлені [2].

В загальному, вибір обмежувальних правил, що відображають тенденції у заробітній платі, зайнятості та тривалості життя, є критично важливим для належного управління оновленою системою. Залежно від того, як визначені правила вдосконалення та індексації, може існувати певна еквівалентність між точковими схемами, схемами з визначеними внесками та умовно-накопичувальними схемами [1].

Збереження пенсійної системи Франції вже у найближчій перспективі передбачає збільшення пенсійного віку або продовження страхового стажу для отримання пенсійних виплат у повному розмірі. Однак такий шлях реформ не позбавлений підводних каменів і вимагатиме вирішення таких двох ключових проблем:

- збільшення рівня зайнятості літніх працівників, переважно у формі заходів боротьби з безробіттям у цій частині населення; заходи на сьогодні виявилися неефективними через перешкоди, з якими вони стикаються на ринку праці;
- посилення заходів щодо зміцнення здоров'я та безпеки на робочому місці, зокрема профілактичних заходів щодо охорони здоров'я на важких роботах [7, С. 138].

За професійної пенсійної системи також можливий достроковий вихід особи на пенсію, часто за умови скорочення, пов'язаного або з віком виходу на пенсію, або з роками сплачених внесків, або з того й іншого. Якщо тривалість сплати страхових внесків є недостатньою, то пенсійні виплати підлягають коригуванню у бік скорочення. Наприклад, для виходу на пенсію за п'ять років до повного пенсійного віку виплати зменшуються до 78% від їх максимального можливого для цієї особи розміру. Однак, якщо працівник виходить на пенсію, втративши лише один рік внесків, зменшення становить лише до 96% [5, С. 3].

Висновки. Пенсійне забезпечення у Франції можна охарактеризувати так:

- сучасна система забезпечує ефективний соціальний захист нинішніх пенсіонерів, але вона надто складна й породжує суттєві відмінності у ставленні до різних груп населення. Це також призводить до серйозних ускладнень як при координації великої кількості різних схем, так і при управлінні загальною системою. Головною метою сьогоднішньої реформи є спрощення системи та переведення усіх працівників в однакові умови. На додаток до системних змін, реформа спрямована на забезпечення фінансового балансу чинної системи до 2027 року;

- важливо встановити чіткі правила індексації, які слід доповнити механізмом збалансування, що фокусується на фіскальній дисципліні; тобто надійним способом забезпечити довготермінові накопичені фінансові залишки, зберігаючи при цьому досить високий рівень пенсій;

- враховуючи негативні тенденції щодо старіння населення, вирішальним кроком і надалі залишається підвищення ефективного віку виходу на пенсію [2].

Висновок, запропонована урядом та президентом реформа більше спрямовується на досягнення довготермінової фінансової стійкості пенсійної системи. Що ж до адекватності пенсійних виплат, то для окремих категорій громадян вона навпаки може знизитися. Це і стало основною причиною суспільного резонансу, коригування завдань реформи та її відтермінування.

Відтак, у підсумку:

- 1) ситуація з доходами пенсіонерів у Франції є сприятливою порівняно з працездатним населенням: загальний коефіцієнт заміщення становить понад дві третини (67%) чистої заробітної плати;

- 2) великі розбіжності існують також у рівнях пенсій, і, зокрема, існують несправедливі відмінності між різними соціально-професійними категоріями. Жінки все ще отримують набагато нижчі пенсії (розрив у 30,0% у 2019 році проти 39,4% у 2010 році), незважаючи на постійне покращення їхнього становища;

- 3) з 2017 по 2020 рік жодної нової пенсійної реформи не було запроваджено. У 2019 році розпочалася робота над новою універсальною пенсійною схемою. Однак, в умовах опозиції, президент Макрон призупинив проект у березні 2020 року, щоб уникнути підризу національної єдності під час пандемії Covid-19;

- 4) реформа пенсійної системи залишається необхідною, зокрема для збільшення тривалості професійної діяльності, як відповідь на зниження рівня залежності від старості.

Узагальнюючи, відзначимо, що незважаючи на багато нових і доволі ефективних кроків щодо реформування пенсійної системи, у Франції, як і в багатьох інших країнах Європи, усі ці заходи можна охарактеризувати як коригування основних параметрів діючих пенсійних схем. Радикально нових механізмів (як свого часу в країнах Латинської Америки) ці реформи не передбачають. Усі зусилля більшості сучасних європейських країн, і Франція не є винятком, спрямовані на досягнення нових конфігурацій між досягненням фінансової стійкості пенсійної системи поряд із забезпеченням належної адекватності розміру пенсійних виплат громадян.

Conclusions. In general, the results of the analysis indicate that pensions in France can be described as follows:

- the current system provides effective social protection for current retirees, but it is too complex and creates significant differences in attitudes towards different population groups. This also results in serious difficulties both in coordinating a large number of different schemes and in managing the overall system. The main goal of today's reform is to simplify the system and place all employees in the same conditions. In addition to systemic changes, the reform is aimed at ensuring financial balance of the current system until 2027;

- it is important to establish clear indexation rules, which should be complemented by balancing mechanism focused on fiscal discipline; that is, a reliable way to ensure long-term accumulated financial balances, while maintaining fairly high level of pensions;

- taking into account the negative trends in the population aging, raising the effective retirement age remains a crucial step [2].

It is concluded that the reform proposed by the government and the president is aimed mostly at achieving long-term financial stability of the pension system. As for the adequacy of pension benefits, for some categories of citizens it can be decreased. This is the main reason for the public response, adjustment of the reform tasks and its postponement.

Therefore, we can sum up that:

1) the situation with the pensioners income in France is favorable compared to the working population: the total replacement rate is more than two thirds (67%) of net wages;

2) also large differences exist in the pensions levels, and, in particular, there are unfair differences between different socio-occupational categories. Women still receive much lower pensions (a gap of 30.0% in 2019 against 39.4% in 2010), despite the steady improvement in their situation;

3) from 2017 to 2020, no new pension reform was introduced. In 2019, the development of a new universal pension scheme began. However, in the context of opposition, President Macron suspended the project in March 2020 in order to avoid undermining national unity during the Covid-19 pandemic;

4) the pension system reform still remains important, particularly for increasing the duration of professional activity, in response to the reduction of the level of dependence on old age.

To sum up it should be noted that despite many new and quite effective steps concerning pension system reform, in France, like in many other European countries, all these measures can be described as adjusting the basic parameters of existing pension schemes. These reforms do not provide radically new mechanisms (as in the past in Latin America). All the efforts of most modern European countries, and France is not the exception, are aimed at the achievement of new configurations between achieving the financial stability of the pension system while ensuring the appropriate adequacy of the pension benefits amount.

Список використаної літератури

1. Boulhol H. Objectives and challenges in the implementation of a universal pension system in France, ОЕСР, 2019, Робочі документи економічного відділу, № 1553. URL: https://www.oecd-ilibrary.org/economics/objectives-and-challenges-in-the-implementation-of-a-universal-pension-system-in-france_5a476f15-en (дата звернення 06.08.2021).
2. Boulhol Hervé. Towards a Universal Pension Points System in France. Intereconomics. 2020. № 2. URL: <https://www.intereconomics.eu/contents/year/2020/number/2/article/towards-a-universal-pension-points-system-in-france.html> (дата звернення 10.08.2021).
3. Civil service pension: Toward a unified system with the private sector. Pensions Outlook, ОЕСР, 2016, розділ 6. URL: https://www.oecd-ilibrary.org/sites/pens_outlook-2016-9-en/index.html?itemId=/content/component/pens_outlook-2016-9-en (дата звернення 15.08.2021).

4. Les Comptes de la Sécurité Sociale. Звіт із соціального забезпечення, частина I, вересень 2019. URL: https://www.securite-sociale.fr/files/live/sites/SSFR/files/medias/CCSS/2019/CCSS_RAPPORT-SEPT2019-tome%201.pdf (дата звернення 16.08.2021).
5. Pensions at a Glance 2017, OECD Publishing, Paris, 2017. URL: <https://www.oecd.org/els/public-pensions/pag2017.htm/> (дата звернення 5-8.08.2021).
6. The 2021 Pension Adequacy Report: current and future income adequacy in old age in the EU: Щорічний звіт Європейської Комісії та Соціального Комітету, частина I, 2021 р., 152 с. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/4ee6cadd-cd83-11eb-ac72-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-search> (дата звернення: 15.08.2021).
7. The 2021 Pension Adequacy Report: current and future income adequacy in old age in the EU. Country profiles. Щорічний звіт Європейської Комісії та Соціального Комітету. Частина II. 2021 р. 359 с. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/4849864a-cd83-11eb-ac72-01aa75ed71a1> (дата звернення 14.08.2021).
8. The Cost of Growing Older: Challenges for European Pension Systems. Intereconomics. Review of European Economic Policy. Частина 55. Березень/квітень 2020 р., № 2. URL: <https://www.intereconomics.eu/pdf-download/year/2020/number/2/article/the-cost-of-growing-older-challenges-for-european-pension-systems-6147.html> (дата звернення 10.08.2021).
9. Про фінансування соціального захисту: Закон Французької Республіки від 30.12.2017 р. № 2017-1836. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000036339090?r=MkGWlSrLvq> (дата звернення 18.08.2021).

References

1. Boulhol H. Objectives and challenges in the implementation of a universal pension system in France, OECD, 2019. Economics Department Working Papers, No. 1553. URL: https://www.oecd-ilibrary.org/economics/objectives-and-challenges-in-the-implementation-of-a-universal-pension-system-in-france_5a476f15-en.
2. Boulhol Hervé. Towards a Universal Pension Points System in France, Intereconomics. 2020. No. 2. URL: <https://www.intereconomics.eu/contents/year/2020/number/2/article/towards-a-universal-pension-points-system-in-france.html>.
3. Civil service pension: Toward a unified system with the private sector, in OECD, Pensions Outlook. Volume 6. URL: https://www.oecd-ilibrary.org/sites/pens_outlook-2016-9-en/index.html?itemId=/content/component/pens_outlook-2016-9-en.
4. Les Comptes de la Sécurité Sociale. Report. Volume I. September 2019. URL: https://www.securite-sociale.fr/files/live/sites/SSFR/files/medias/CCSS/2019/CCSS_RAPPORT-SEPT2019-tome%201.pdf.
5. Pensions at a Glance 2017, OECD Publishing, Paris, 2017. URL: <https://www.oecd.org/els/public-pensions/pag2017.htm/>.
6. The 2021 Pension Adequacy Report: current and future income adequacy in old age in the EU. Volume I: Joint report prepared by the Social Protection Committee (SPC) and the European Commission (DG EMPL), 2021, 152 p. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/4ee6cadd-cd83-11eb-ac72-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-search>.
7. The 2021 Pension Adequacy Report: current and future income adequacy in old age in the EU. Country profiles. Volume II: Joint report prepared by the Social Protection Committee (SPC) and the European Commission (DG EMPL), 2021, 359 p. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/4849864a-cd83-11eb-ac72-01aa75ed71a1>.
8. The Cost of Growing Older: Challenges for European Pension Systems, Intereconomics. Review of European Economic Policy. Volume 55. March–April 2020. No. 2. URL: <https://www.intereconomics.eu/pdf-download/year/2020/number/2/article/the-cost-of-growing-older-challenges-for-european-pension-systems-6147.html>.
9. Law No. 2017-1836 of 30 December 2017 on the financing of social security for 2018. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000036339090?r=MkGWlSrLvq>.